CREAȚIA MEȘTERULUI DE ARTĂ DECORATIVĂ MIHAIL CEBAN (1909–1994): ÎNCĂ UN NUME SALVAT DE UITARE[1]

The creation of the decorative art craftsman Mihail Ceban (1909–1994): another name saved from oblivion

Liliana CONDRATICOVA
Dr. hab. în studiul artelor și culturologie
cercetător științific principal Universitatea de Stat din Moldova
Academia de Științe a Moldovei
E-mail: patrimoniuldeieri@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8735-3364

CZU:745.52.071.1(478)
10.5281/zenodo.7129118

Summary. In this article we have proposed to examine the creation of decorative art craftsmen and to review the work of craftsmen who used wood in their work to make ornaments. In the first post-war decades, ornaments were mainly made of ceramics, cherry wood, mulberry, birch, apricot, from which artisans made pendants, bracelets, necklaces, clasps. Through the exhibition catalogs, we have documented several artisans who, within these time limits, opted for the creation of ornaments from accessible raw materials. The decorative art craftsman Mihail Ceban (1909–1994), distinguished himself by making various wooden ornaments, as well as as a designer of wooden furniture.

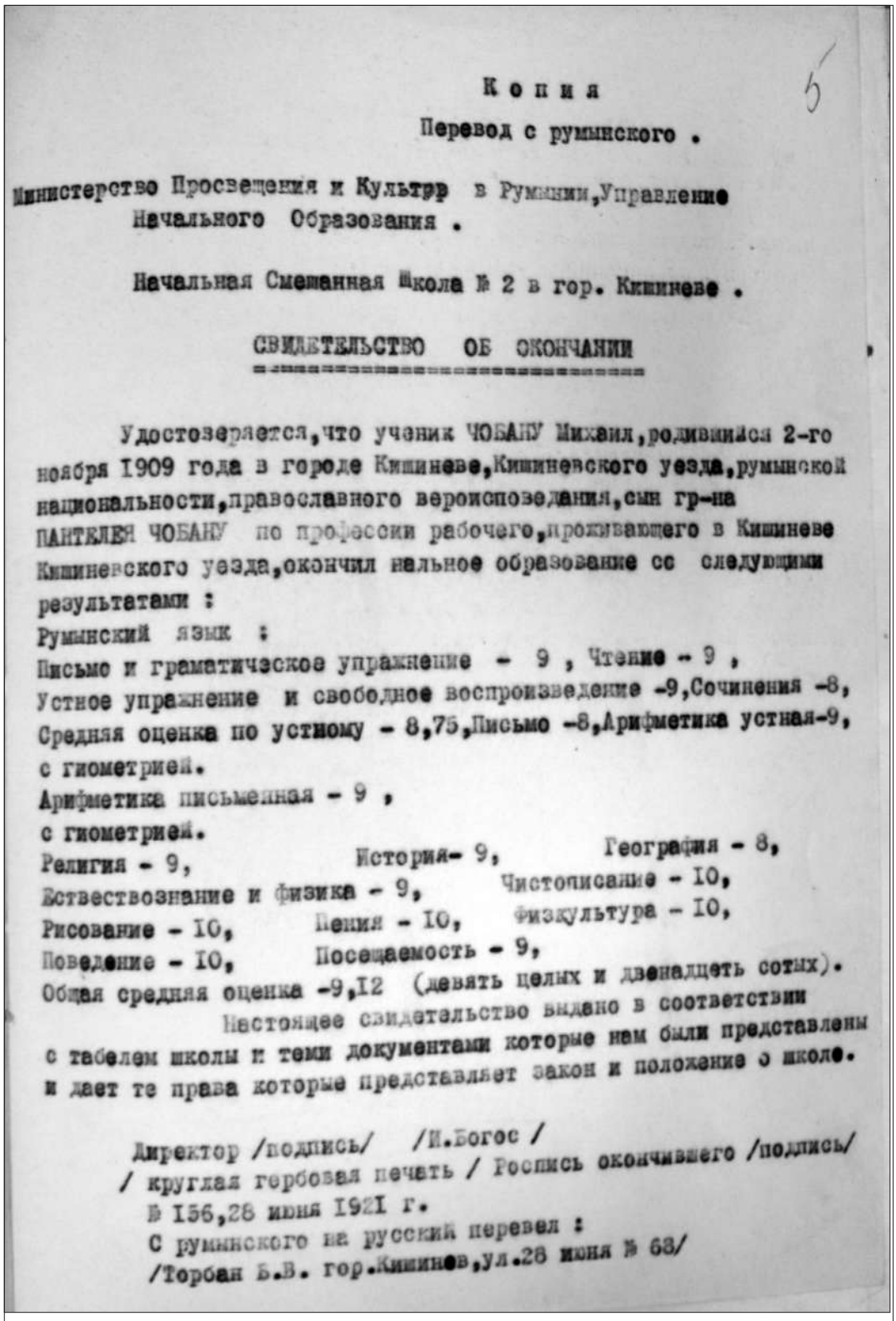
Keywords: crafts, decorative arts, wood, design, furniture, ornaments, creation, heritage

După cel de-al doilea război mondial situația în domeniul artei metalelor în Basarabia suferit schimbări substanțiale, prelucrarea artistică a metalului neregăsindu-se printre obiectivele dezvoltării societății sovietice, axată pe democratizarea bijuteriilor, uniformizarea lor și pierderea individualității, realizarea planului de peste 100% pentru a umplea depozitele cu articole deși

Mihai Ceban în proces de lucru,
ANA, DAOSP, F. 2906, inv. 3, d. 115.

[1] Articolul este realizat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19. *Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii*.

Копия

Перевод с румынского .

Министерство Просвещения и Культур в Румынии, Управление Начального Образования .

Начальная Смешанная Школа № 2 в гор. Кишиневе .

СВИДЕТЕЛЬСТВО ОБ ОКОНЧАНИИ

Удостоверяется, что ученик ЧОБАНУ Михаил, родившийся 2-го ноября 1909 года в городе Кишиневе, Кишиневского уезда, румынской национальности, православного вероисповедания, сын гр-на ПАНТЕЛЕЯ ЧОБАНУ по профессии рабочего, проживающего в Кишиневе Кишиневского уезда, окончил нальное образование со следующими результатами :

Румынский язык :
Письмо и граматическое упражнение - 9 , Чтение - 9 ,
Устное упражнение и свободное воспроизведение -9, Сочинения -8,
Средняя оценка по устному - 8,75, Письмо -8, Арифметика устная-9,
с гиометрией.
Арифметика письменная - 9 ,
с гиометрией.
Религия - 9, История- 9, География - 8,
Естествознание и физика - 9, Чистописание - IO,
Рисование - IO, Пения - IO, Физкультура - IO,
Поведение - IO, Посещаемость - 9,
Общая средняя оценка -9,I2 (девять целых и двенадцать сотых).

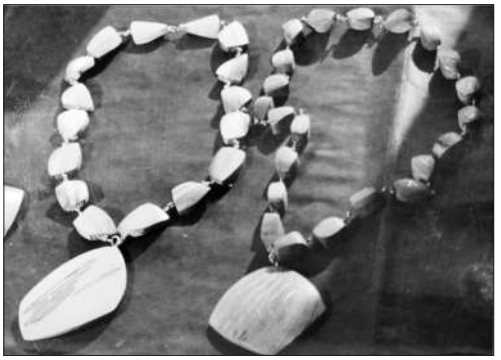
Настоящее свидетельство выдано в соответствии с табелем школы и теми документами которые нам были представлены и дает те права которые представляет закон и положение о школе.

Директор /подпись/ /И.Богос /
/ круглая гербовая печать / Роспись окончившего /подпись/
№ I56, 28 июня I92I г.
С румынского на русский перевел :
/Торбан Б.В. гор. Кишинев, ул. 28 июня № 68/

Certificatul de studii al lui Mihai Ceban, ANA, DAOSP, F. 2906, inv. 3, d. 115.

M. Ceban. Mărgele, brățară, agrafă, broșă, lemn de vișin; Mărgele din lemn șlefuit de vișin, 1963. ANA, DAOSP

M. Ceban. Mărgele, lemn de dud șlefuit, incrustare de metal, 1963. ANA, DAOSP

aparent calitative, lipsite, însă, de finețe artistică și depășite ca stil, încercându-se a se demonstra că arta bijuteriilor în spațiul sovietic urmează o cu totul altă cale, diferită de moda internațională. De la confecționarea, în perioada interbelică, a pieselor de calitate conform tendințelor artistice ale vremii și cererii consumatorilor elevați, în perioada sovietică s-a trecut la producerea în masă a podoabelor ieftine, în cantități semnificative, pentru a asigura la nivelul comenzilor de stat cu bijuterii identice cumpărătorul din Moldova, Ucraina, Belarus, Kazahstan, care nu avea un spectru mare de alegere, fiind nevoit a purta bijuterii identice în majoritatea cazurilor, răspândite în tot spațiul ex-sovietic. Și astăzi în mai multe localități din mediul rural întâlnim zeci de cercei din așa-numita „serie moldovenească" – cercei în formă de inimioară sau lunule stilizate, precum și inele cu pietre mari de corindon roșu, majoritatea lipsind purtătorul de individualitate. Aceste piese au ajuns în perioada sovietică un marker tacit al statutului social-economic ocupat în societate, dar și o semnificativă investiție financiară, aurul avându-și totdeauna prețul său înalt. Se procurau și se purtau asemenea piese din simplu motiv că altele nu existau, nu erau propuse în saloanele de bijuterie, iar articolele de autor își fac apariția în RSSM mult mai târziu, abia după organizarea Atelierului de Giuvaiergerie al Fondului Plastic al Uniunii Artiștilor Plastici (UAP) în anul 1972, fiind, totodată, și mult mai scumpe din cauza realizării într-un singur exemplar sau într-o serie experimentală de cel mult 25-50 de exemplare.

În pofida dezvoltării direcției industriale în domeniul confecționării bijuteriilor, odată cu fondarea în anul 1972 a Fabricii de Bijuterii din Chișinău, în RSSM se conturase aspectul artistic al acestui sector, fiind documentați plasticieni și meșteri de artă decorativă care au confecționat articole de bijuterie de autor, prolifici mai ales pe durata funcționării Atelierului de Giuvaiergerie. A fost o perioadă productivă pentru mai mulți artiști plastici, deveniți cunoscuți grație pieselor din metale care merită considerația noastră și toată recunoștința, implicit, și prin această monografie. Printre tehnicile de lucru folosite de meșterii vremii indicăm turnarea artistică a metalului și forjarea, pentru decorarea pieselor fiind utilizate filigranarea, emailarea, laminarea. Categoria materiilor prime include metale (argint, alpaca, alamă), pietre fine și ornamentale (lapis-lazule, ametist, malahit, crisopraz, agat, carneol/cornalina, onix), precum şi cele organice (coral, chihlimbar, sidef).

În contextul examinării creației meșterilor de artă decorativă, este necesar să trecem în revistă activitatea meșterilor care au folosit alte materiale decât metalele. În corespundere cu cerinţele timpului, în primele decenii postbelice podoabele erau confecționate mai ales din ceramică, lemn de vișin, dud, mesteacăn, cais, din care artizanii lucrau pandantive, brățări, coliere, agrafe.

Prin intermediul cataloagelor expoziționale, am documentat câțiva artizani care în aceste limite temporale au optat pentru realizarea podoabelor din materii prime accesibile.

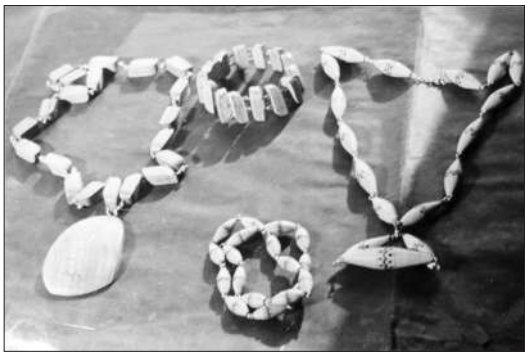

M. Ceban. Mărgele *Pescăruș*, lemn de cireș șlefuit, incrustare de metal (cupru), agrafă, broșă. Colier, agrafă și broșă, lemn de mesteacăn, incrustare de metal, 1963. ANA, DAOSP

M. Ceban. Mărgele, agrafă, lemn de mesteacăn. Mărgele, brățară, lemn de vișin, 1963. ANA, DAOSP

M. Ceban. Mărgele, brățări, lemn, incrustare de metal, gravare, 1963. ANA, DAOSP

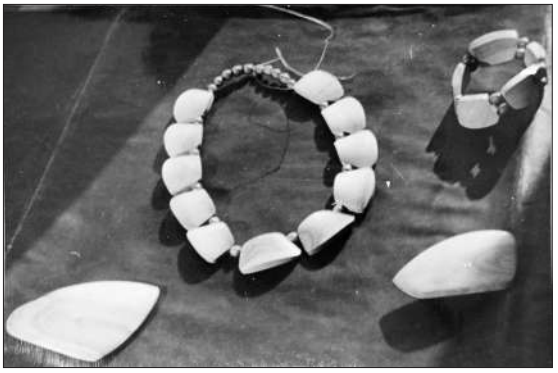
M. Ceban. Suvenir *Moldoveni*, lemn, 1965

M. Ceban. Suvenir *dansul Perenița*, lemn șlefuit, ardere, 1965, ANA, DAOSP

Meșterul de artă decorativă Mihail CEBAN (02.11.1909, Chișinău – 22.11.1994), s-a remarcat prin confecționarea podoabelor din lemn de variată factură[2]. M. Ceban s-a născut la Chișinău, avea studii incomplete, fiind absolvent al unei școli de meserii din Chișinău (1926). Din autobiografia scrisă de maestru aflăm că între 1932 și 1940 a fost profesor de muncă la Gimnaziul nr. 4 „Alecu Russo" din Chișinău. După 1948 a lucrat ca învățător de arta lemnului la casa Pionierilor din Chișinău.

[2] Agenția Națională a Arhivelor (în continuare ANA), Direcția Arhiva organizațiilor social-politice (în continuare DAOSP), F. 2906, inv. 3, d. 115, 53 f.

M. Ceban. Set: colier, brățară, broșă, agrafă, lemn de cais, 1963, ANA, DAOSP

M. Ceban. Set *Pescăruș*: colier, brățară, agrafă și broșă, lemn de vișin, incrustare de cupru, 1963. ANA, DAOSP

M. Ceban. Svenire moldovenești, lemn șlefuit, ardere, 1965, ANA, DAOSP

M. Ceban, considerat „maestru al miniaturii de lemn", a deprins de timpuriu arta lemnului, confecționând suvenire, păpuși decorative din lemn de diferită factură. Este autor al unor piese de mobilier de lemn pentru interior realizate încă în anii 1938 și 1939, precum și al lustrelor lucrate din lemn și metal. În anul 1963, s-a concentrat asupra confecționării podoabelor, care frapează prin eleganța executării, finețea șlefuirii suprafeței de lemn, profunzimea ideilor artistice întruchipate cu atâta dragoste. Pentru activitatea sa, inclusiv pentru participare la expozițiile de artă decorativă în anul 1960, a fost menționat cu diferite diplome de stat[3].

La recomandarea criticului de artă Kir Rodnin și a artiștilor plastici S. Ciocolov, Tatiana Ciucurean, meșterul de artă decorativă M. Ceban a devenit la finele anului 1963 candidat în rândurile UAP. Ulterior, la recomandarea Enghelsina Șugjda, V. Novic și Ester Grecu, în 1965, a devenit membru al UAP din RSSM[4]. Lista depusă la titularizare ca membru al UAP a inclus articole de podoabă din lemn pentru doamne, garnituri de mobilier, veselă de lemn și suvenire. Între 1962 și 1965 a participat la decada artei moldovenești desfășurată în Estonia și, ulterior, în Azerbaidjan, la Expoziția de artă decorativă moldovenească ce a avut loc în or. Odesa, Expoziția republicană de artă consacrată 40 de ani ai RSSM, Expozițiile de la EREN din 1963 și 1965.

În lucrările sale M. Ceban, adevărat maestru al prelucrării artistice a, a folosit foarte abil și talentat proprietățile materialului (lemn de diferit tip) și variate tehnici de lucru, de prelucrare a lemnului. Piesele sale se evidențiază prin legătura organică dintre artă și cotidian, fiind solicitate în cadrul magazinului-salon al Fondului Plastic al UAP. Astfel, atât criticii de artă și colegii, cât și cumpărătorii înalt apreciau garniturile sale de lemn, suvenirele și păpușile la care a lucrat ani de zile, expunând produsele activității sale la diferite expoziții republicane, naționale și

[3] ANA, DAOSP, F. 2906, inv. 3, d. 115, f. 4.
[4] ANA, DAOSP, F. 2906, inv. 3, d. 115, f. 9-11.

M. Ceban. Lustră, lemn de tei, lac, elemente de fixare de metal, 1948. ANA, DAOSP

M. Ceban. Set de mobilă pentru anticameră, lemn de tei, lac, pictură, gravură pe lemn, 1938 și 1939. ANA, DAOSP

orășenești. Tatiana Ciucurean și Enghelsina Șugjda înalt apreciase mai ales mărgelele și pandantivele lucrate fin, piesele de mobilier prezentate la expoziția republicană din anul 1962, subliniind atenția cu care lucra Ceban la plastica de forme mici, cunoașterea profundă a facturii lemnu-

M. Ceban. Garnitură de mobilă, lemn de cireș, șlefuire, 1962. ANA, DAOSP
Detaliu din garnitură de mobilă cu suvenire lemn de cireș, șlefuire, 1962. ANA, DAOSP

lui și a tehnologiilor de lucru cu el. În anul 1967, printre cele 300 de piese de artă prezentate la Zilele culturii RSSM desfășurate în Budapesta, Ungaria, au fost selectate și lucrările maeștrilor Maria Bebeșco și Mihai Ceban[5]. Tot în 1967, la expoziția internațională de industrie (Canada), a fost prezentată o hartă decorativă a RSSM, care integra toate aspectele activității economiei și industriei republicii de atunci. Harta a fost executată din sticlă organică, pe o suprafață de 4,5×3 m fiind integrate fotografii și piese decorative despre Moldova. Autorii acestei lucrări celebre au fost Larisa Milașevscaia, Nelly Sajin și Mihai Ceban[6]. În anul 1968, cca 250 de lucrări de artă au fost expuse în Varșovia, Polonia, printre care și lucrările plasticienilor Mihai Ceban și Maria Bebeșco[7].

M. Ceban realizase podoabe din lemn de vişin, dud, mesteacăn, cais, cele mai expresive fiind pandantivele, brăţările, colierele şi agrafele pentru coafură, prezentate la una din expoziţiile de artă plastică, sculptură şi artă decorativă din anul 1963, desfășurate în or. Tallinn (Estonia), în cadrul schimbului cultural între republici. La cele două expoziţii de artă decorativă (1963), a expus un pandantiv şi brăţară (mesteacăn, incrustare); colier, brăţară, broşă, agrafă pentru coafură (lemn de vişin, incrustare); pandantiv şi broşă (lemn de dud); pandantiv, brăţară, agrafă (lemn de vişin); pandantiv, agrafă (lemn de mesteacăn); colier, brăţară, broşă şi agrafă (lemn de cais)[8]. Pentru cea de-a doua Expoziţie republicană de artă aplicată a realizat brăţări decorative din lemn[9].

Cu regret, lemnul este supus influenţei mediului, din care cauza păstrarea articolelor este dificilă, însă dosarele de arhivă au conservat pentru posteritate câteva fotografii ale pieselor de podoabă lucrate din lemn de artistul plastic Mihai Ceban.

[5] „Chișinăul de seară”, 24 martie 1967, nr. 70 (301); „Sovetskaya Moldavia”, 28 martie 1967, nr. 73.
[6] „Sovetskaya Moldavia”, 13 aprilie 1967, nr. 87.
[7] „Sovetskaya Moldavia”, 12 mai 1968, nr. 109.
[8] *Vystavka proizvedeniy khudozhnikov Moldavskoy SSR*. Tallinn: Katalog. Sost.: K.D. Rodnin. Kishinev, 1963, p. 15.
[9] *II Respublikanskaya vystavka dekorativno-prikladnogo iskusstva*. Kishinev: Timpul, Sost.: I. Mozhayeva, L. Il'yashenko, p. 22.